

2. Декларация тысячелетия Организации Объединенных Наций Утверждена резолюцией 55/2 Генеральной Ассамблеи от 8 сентября 2000 года. – Электронный ресурс. – Режим доступа: http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=995_621
3. Білоус І. І. Фінансове забезпечення подолання бідності в Україні: автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.08 / І. І. Білоус–Т., 2010. –20 с.
4. Комар Н. В. Міжнародна економічна допомога в процесі реалізації стратегії подолання бідності в Україні: автореф. дис... канд. екон. наук: 08.00.02 / Н.В. Комар –Т., 2008. –20с.
5. Реалізація цілей розвитку тисячоліття ООН в Україні: подолання бідності та підвищення життєвого рівня населення: Зб. наук. пр. / НАН України; Інститут демографії та соціальних досліджень; Програма розвитку ООН в Україні / В.М. Новіков (відп.ред.). –К., 2004. –138с.
6. Подолання бідності заради добробуту – стратегічний рамковий документ, опублікований ПРООН в Україні, 2007 р., с. 4 (PovertyReduction for Prosperity – Strategic Framework, published by UNDP Ukraine, 2007, p. 4)
7. 78% українців живуть за межею бідності / NEWSru.ua // Україна. – Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://www.newsru.ua/ukraine/09apr2010/poor.html>
8. За даними Українського незалежного центру політичних досліджень. – Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://www.ucipr.kiev.ua/index.php>
9. Створення фіскального простору для економічного зростання: Огляд державних фінансів України: Звіт № 36671 -UA / Підрозділ з питань подолання бідності та економічного розвитку. Регіон Європи і Середньої Азії. –Б. м., 2009. –206 с.
10. Шлапак А. Бідність можна подолати лише консолідацією суспільства та держави / А. Шлапак. – Хрещатик від 28 жовтня 2010 р.
11. Чернега О.Б. Подолання бідності – головне завдання виконання цілей розвитку тисячоліття / О.Б. Чернега, В.В. Опалько. – Вісник економіки, транспорту і промисловості. – № 32. – 2010. – С. 335-340

Рецензент: Бакуменко В.Д., д.держ.упр., професор.

УДК:351

Онищук С.В.,
к.держ.упр., доцент,
доцент Львівського державного
університету внутрішніх справ

ІСТОРИКО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ ТА ФІЛОСОФСЬКЕ ПІДГРУНТЯ РОЗПОДІЛУ ВЛАД МІЖ ДЕРЖАВОЮ ТА ЦЕРКВОЮ

В науковій статті здійснюється історико-правовий аналіз розподілу влади між державою та церквою та розподіл сфер компетенції духовної та світської влад. В дослідженні розглядаються історичні аспекти, філософське підґрунтя та сучасне законодавство України про релігії і церкву.

В научной статье осуществляется историко-правовой анализ распределения власти между государством и церковью и распределение сфер компетенции духовной

и светской властей. В исследовании рассматриваются исторические аспекты, философское основание и современное законодательство Украины о религии и церкви.

In the scientific article is historical and legal analysis of the distribution of power between state and church and the distribution of competencies of spiritual and secular power. The study examined historical aspects, the philosophical background and current legislation of Ukraine on religion and the church.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими і практичними завданнями. На сьогоднішній день питання державно-церковних відносин залишається і надалі актуальним, потребує вироблення ефективних науково обґрунтованих механізмів взаємодії “держави” і “церкви”, адже це нагальна потреба нашого суспільства, важлива запорука українського державотворення.

Наша держава із проголошенням незалежності взяла курс на побудову демократичних інститутів та створення правової держави. Процес соціально-політичних та економічних перетворень продовжується, впливаючи як на все суспільство, так і на системи відносин у різних сферах його життєдіяльності, зокрема релігійну [6, с.5].

У системі інститутів громадянського суспільства церква займає надзвичайно важливе місце. Будучи елементом громадянського суспільства, використовуючи методи переконання й емоційного впливу, церква впливає на людей, на їхні долі, а також на політичне життя держави в цілому. Саме вона дуже часто є форматором політичної свідомості громадян. При цьому її не можна віднести ні до економічних, ні до соціальних, ні до політичних асоціацій, ні до локальних або секторальних, ні навіть до суто соціокультурних організацій, хоча вона тією чи іншою мірою включає їх у сферу своїх інтересів, взаємодіє з ними, та впливає на них.

Як свідчить історія, рівень впливу церкви на людей був і залишається значним в порівнянні із іншими громадянськими інститутами. У той же час відносини церкви з державою залишаються складними та припускають можливість незалежності церкви і функціонування її як структури, підлеглої державі або фактично включеної в державний механізм, не кажучи вже про те, що в минулому церква могла мати статус держави. Проблема залежності або незалежності церкви від держави є центральною у відносинах між ними. Її вирішення у свою чергу визначається практичним вирішенням питання “церква і політика”. Відповідно до своїх світоглядних установок і основної мети, церква, в принципі, повинна залишатися поза політикою. Однак політика (найчастіше в особі держави) постійно здійснює свій тиск на церкву. У свою чергу церква нерідко прагне впливати на політичне життя і має для цього власні, недоступні для держави можливості [8, с.4].

Згідно ст. 5 Закону України “Про свободу совісті та релігійні організації” церква (релігійні організації), в Україні відокремлена від держави. Держава захищає права і законні інтереси релігійних організацій; сприяє встановленню відносин взаємної релігійної і світоглядної терпимості й поваги між громадянами, які сповідують

релігію або не сповідують її, між віруючими різних віросповідань та їх релігійними організаціями; бере до відома і поважає традиції та внутрішні настанови релігійних організацій, якщо вони не суперечать чинному законодавству. Ст. 6 цього ж закону говорить про відокремлення школи від церкви (релігійних організацій). Державна система освіти в Україні відокремлена від церкви (релігійних організацій), має світський характер. Доступ до різних видів і рівнів освіти надається громадянам незалежно від їх ставлення до релігії. [5]. Це і є свідчення закону про відокремленість цих двох інститутів, хоча насправді це питання потребує докорінного вивчення.

Тому з огляду на дані факти важливим є здійснити історико-правовий аналіз розподілу влади між державою та церквою, це і стане основним нашим завданням.

Виклад основного матеріалу з обґрунтуванням отримання наукових результатів дослідження. Розподілення влади на світську та духовну, існування в світі двох авторитетів – політичного і релігійного є однією з головних заслуг християнства перед світовою цивілізацією. Розмежування сфер влади на духовну і державну – єдиний чинник, що гарантує свободу особистості. Це забезпечує особі право на вільний вибір, адже духовною владою людина захищається від засобів психічного впливу.

Принцип, що задекларований самим Ісусом Христом “Віддайте кесарю кесарево, а Богові Боже” чітко виражає відносини між державою та церквою. Хоча у візантійській та римській традиціях спосіб тлумачення і застосування цієї євангельської догми відмінний.

За часів правління Юстиніана, візантійська доктрина, відома як “теорія симфонії влади”, отримала своє формулювання: “Церква і держава – два священні дари, дані людству. Це два порядки речей, які витікають з одного джерела: волі Божої. Саме тому вони повинні бути між собою у досконалій гармонії (symphonia), допомагаючи одна одній, але не знищуючи свободи і автономії кожної у її власній сфері”. Такий підхід означає, що автономія церкви і держави не означає їх ізольованості. Церква для держави є невід’ємною сферою її життя, моральним принципом. Держава для церкви – зовнішнє історичне оформлення буття народу. Двоїсту єдність світської і духовної влади символізує двоголовий візантійський орел.

Єдина влада, хоч і поділена між двома “головними”, виступає теоретичним принципом виконавчої та законодавчої влади. Її практичне відображення знаходиться у чинному законодавстві, де закони церкви (canons) світські (nomoi) враховуються рівним чином [7, с. 179]. Саме ця риса – єдність кодексу – відрізняє візантійський світ від римського.

Єдність теоретичних і практичних приписів гарантують рівновагу візантійської політико-релігійної системи, яка задовольняє обидві сторони.

Принцип антиномічної незлитості і нероздільності не може бути порушений в жодному напрямку. Оскільки ще більша незлитість призводить до монофізитського спіритуалізму з подальшим приниженням

світського, а спроба відхилення в бік нероздільності веде до політичного монофізитства, тобто надто тісного союзу церкви і держави з обов'язковим приматом останньої [2, с. 232].

Сконцентрованим виразом політичного монофізичтства стала система цезаропапізму при якій влада церкви /auctoritas/, що визнається за патріархом втрачає свої позиції та стає залежною від влади держави /potestas/, яку уособлює імператор. Таким чином; “симфонія” в юридичному аспекті як реляція влади церковної і влади державної – це завжди стан апофатичної нестабільної рівноваги, – зазначає І. Гаваньйо – будь-яка спроба “катафатизації” цієї реляції... веде до втрати нестабільної рівноваги на користь конкретної potestas” [2, с. 234-235]. Як реакція на такий стан речей в церковній свідомості виникає постава, яку можна визначити як “соціальне несторіанство” [2, с. 235].

Вираховуючи правовий аспект, можна піддати сумніву легітимність візантійської системи. Політико-релігійна доктрина, що задекларувала себе як християнська, була розроблена на основі еллінської поганської концепції, згідно якої імператорська верховна влада є прообразом небесної монархії. В наслідок цього, візантійська культура є не тільки злиттям греко-римської традиції з християнством, а включає і третій елемент східного походження, який домінує в соціальній і політичній організації та визначає чітку ієрархічну структуру держави на вершині якої знаходиться особа імператора східного /деспотичного/, нехристиянського походження [3, с. 130].

Західна Церква роблячи наголос на соціальному аспекті християнської традиції зайняла незалежну позицію по відношенню до держави, засудила втручання останньої у справи релігійні. Повне невтручання і відокремленість держави від церкви отримали глибоку філософську і теологічну концептуальну аргументацію у працях св. Августина, який утвердив авторитет духовної влади: “Імператор знаходиться у Церкві, а не над нею: з цього випливає, що обов'язок християнського правителя – у своїх діях підкорятися постановам Церкви у всіх питаннях, що стосуються віри” [3, с.132].

Латинський світ виразив свою концепцію відносин між духовною та світською владами у теорії “двох мечів”. Для цієї системи характерна наявність двох, незалежних один від одного, кодексів. Там, де візантійський світ легітимно віддав перевагу союзу, римський світ узаконив роз'єднання світської і духовної влади. Таким чином, якщо вирішення проблеми на Сході ризикувало призвести до поклоніння державі, то західний варіант загрожував секуляризацію суспільства і самої церкви, яка утверджує себе в соціальній і моральній ролі, втрачаючи при цьому відчуття трансцендентності своєї місії [7, с. 180-182].

Цезаризм можна характеризувати як повну тиранію в плані політичному і переслідуванням в плані духовному. А, власне обмеження світської влади виступає умовою свободи особистості в суспільстві і державі. Проте, жодна з форм розподілу сфер влади між державою та

церквою, як і їх злиття не вирішують проблеми в цілому. Адже, навіть випадки самого досконалого симбіозу мали важкі наслідки як для церкви, так і для суспільства.

Відносини між владою духовною і світською у Візантії та в Римі формувались різними шляхами. Умови Римського Заходу в більшій мірі сприяли творенню самобутньої творчої християнської культури. В той час, коли Візантія організувала християнську імперію на засадах симфонії влад, на заході в світі хаосу і розрухи Римська Церква опинилася в стані ізоляції від світу. Їй доводилось боротися з силами варварства і соціального безпорядку. Проте, переміщення центру імперії з Риму до Візантії дає можливість понтифікам застосовувати їх авторитет незалежно від світської влади, що посилюється фактом віддаленості останньої.

Необхідно вказати, що традиції римського права базуються на автономності особистості, яка розуміється як предмет права. Уже в першому посланні папи Климента (88-97рр.) проявляється латинське відчуття порядку і його практичний ідеал суспільного обов'язку: "Якщо хто твердий у вірі, чи здатний висловити своє знання, чи чистий у своїх справах, тим більше він повинен ... шукати спільної користі, а не своєї" [4, с. 63].

Теорія взаємовідносин між державою та церквою Д. Сміта базується на концепції автоматизації та постійної, хоч і не безповоротної, секуляризації політики, що включає відокремлення політичної системи від релігії. Таке відмежування впирається на той факт, що політична влада не черпає своєї легітимності від релігії і скасовує всі структури і символи, що поєднували їх. Секуляризація включає трансформацію політичної культури, позначається експансією політичної системи, за рахунок релігійної, у найважливіші сфери суспільного життя. Націоналізм і національність витісняють релігійну дефініцію політичної спільноти і, перетворившись у секулярні ідеології, легітимізують державу і політичну владу. Апогеєм секуляризаційного процесу є встановлення державного контролю над релігією і запровадження низки заходів до її елімінації [1, с.132].

Питання поділу влади та сфери впливу між двома такими великими структурами як держава та церква відображується в теорії Д. Сміта. Ця теорія складається із відповідної схеми і враховує всі можливі варіанти стосунків між державою та церквою і розподілу сфер компетенції духовної та світської влад. Перш за все він розглядає традиційну релігійно-політичну систему, до якої відноситься: теократія, цезаро-папізм та конфесійна держава. Наступна – це мішана, аморалістична модель. Вона включає наполовину конфесійну державу та багатоконфесійну державу. Третьою моделлю даної схеми є модель неантагоністичного відокремлення церкви від держави при конституційній забороні державної церкви. Наступною є експансія політичної системи: секуляризація. Ця модель передбачає деполітизацію церкви й преоналізацію релігії. Домінування антитеїстичної / антирелігійної / держави над церквою та секулярна монополія теж входять до представленої схеми [1, с. 133-136].

Однак, найбільший інтерес для нас мають саме ті моделі, які були характерними для державно-церковних відносин в Україні. Теократія чи секулярна монополія ніколи не були характерними для нашої держави. Всі інші варіанти державно-церковних відносин в більшій чи меншій мірі мали місце в історії України. Найбільш оптимальним варіантом розподілу сфер впливу між державою та церквою в сучасній Україні могло б стати впровадження моделі багатоконфесійної держави чи моделі неантагоністичного відокремлення церкви від держави. Таке співіснування різних релігійних вірувань може сприяти не тільки ще більшому взаєморозумінню й збагаченню, але й посилити тенденції до сепаратизму й фундаменталізму. Усім визначеним конфесіям (тут ми не маємо на увазі новітні деструктивні секти), згідно наведених моделей, гарантуються рівні права. Релігійним організаціям надаються субсидії, у випадку виконання харитативної чи освітньої функції (багатоконфесійна держава), утримання військових капеланів (неантагоністичне відокремлення) [1, с.134]. За умови існування стабільної демократичної, правової держави, вони виступають гарантом максимальної свободи совісті та релігії, а тому є прийнятними для України.

Християнський Захід теж переніс тиск світської влади на церкву. Однак, варто зауважити, що цей тиск може здійснюватися як цілеспрямовано, так і спонтанно, соціально без усвідомлення негативних наслідків. Яскравим свідченням спроби держави підпорядкувати церкву є т. зв. “Авіньйонський полон пап” (1309-1377 рр.) і Болонський конкордат 1516 р.

Цей процес засвідчує порушення не тільки релігійного, а й політичного порядку. Церква що поступається своєю роллю державі сама стає секулярною, держава, що переймає на себе функції церкви обов’язково стає тоталітарною.

Висновок. Здійснюючи узагальнення хотілося б відмітити, що саме релігія збагачує стосунки особи із самою собою та її Богом, а також з навколишнім світом і суспільством, у якому вона живе. Україна проголосила своїми основними державотворчими принципами забезпечення за кожним громадянином права на свободу світогляду і віросповідання, взявши на себе зобов’язання сприяти здійсненню цього права, а також охороняти та захищати зазначені свободи. Маючи за мету проведення такої державно-церковної політики, яка б базувалася винятково на ідеології миру, зміцненні національної єдності та захисті національних інтересів, необхідно постійно вдосконалювати правову базу взаємин держави та церкви.

Використані джерела інформації:

1. Боцюрків Б. Теоретико-методологічні аспекти компаративного аналізу стосунків між церквою та державою в Україні / Б. Боцюрків // Колегія. – 1994. - № 3 – 4. – С. 126 – 147.
2. Гаваньо І. Симфонія Церкви і держави / І. Гаваньо // Богословія. Т. 61 – 62. – Львів: Видає Українське Богословське Наукове Товариство, 1997 – 1998. – С. 229 – 240.

3. Доусон К. Процесс и религия / К. Доусон // – Брюссель, 1991. – 226 с.
4. Задворный. История римских пап Т. I от св.: Петра до св. Симплиция, - М., 1995. – 343 с.
5. Закон № 987 XII “Про свободу совісті та релігійні організації” від 23.04.1991 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=987-12>.
6. Опанасюк В.В. Законодавство України про релігію і церкву: Навчально-методичний посібник / В.В. Опанасюк. – Суми: Вид-во СумДУ, 2008.– 107 с.
7. Рульо Ф. Двоголовий орел і два мечі / Ф. Рульо // Сопричастя. – 1996. - № 3 – 4. – С. 176 – 189.
8. Чікіта І.В. Церква і громадське суспільство – історична роль і сучасність [Електронний ресурс] / І.В. Чікіта. – // Вестник СевГТУ. –Севастополь : Изд-во СевНТУ, 2004. – Вып. 62 : Политология. – С.36-41– Режим доступу : <http://sevntu.com.ua/jspui/handle/123456789/1862>

Рецензент: Канавець М.В., к.держ.упр.

УДК 651:351

Піддубна Л.П.,

к.е.н., доцент,

завідувач кафедри управління

документно-інформаційними комунікаціями

Академія муніципального управління

ДОКУМЕНТ ТА ЙОГО ОСНОВНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ: СУТНІСТЬ ПОНЯТТЯ, ВЛАСТИВОСТІ, АТРИБУТИ

Стаття присвячена висвітленню питань сутності поняття документ. Особлива увага приділена визначенням, які стосуються ділового документа, що використовується в управлінській діяльності та дослідженню його властивостей і атрибутів.

Статья посвящена освещению вопросов сущности понятия документ. Особое внимание уделено определениям, которые касаются делового документа, использующегося в управленческой деятельности и исследованию его свойств и атрибутов.

Document and his basic descriptions: essence of concept, properties, attributes. - the Article is devoted illumination of questions of essence of concept document. The special attention is spared determinations, which touch a business document, used in administrative activity and to research of his properties and attributes.

У сучасному суспільстві складно знайти елемент структури, функціонування якого б не оформлялось документально. Це стосується і таких інституцій як сім'я та окрема особистість, виробничий колектив, так і політична партія, орган державної влади та місцевого самоврядування, певні сторони діяльності яких обов'язково оформляються за допомогою документів. Документ розповсюджений елемент і відіграє суттєве значення у життєдіяльності суспільства, виходячи з цього існує багато